Προτεινόμενο Πλαίσιο Μεταρρύθμισης του Συνταξιοδοτικού Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης

1. Εισαγωγή

Η προτεινόμενη μεταρρύθμιση, η οποία βασίζεται στους σχεδιασμούς της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ/ ILO), αποτελεί συνολικό επανασχεδιασμό του συνταξιοδοτικού συστήματος της Κύπρου με σκοπό την καλύτερη δυνατή επίτευξη των παρακάτω βασικών στόχων της συνταξιοδοτικής πολιτικής:

1. Μείωση του κινδύνου φτώχειας των συνταξιούχων
2. Διασφάλιση επαρκούς συνταξιοδοτικού εισοδήματος
3. Αλληλεγγύη και δικαιοσύνη μεταξύ και εντός των γενεών
4. Διασφάλιση της μακροχρόνιας βιωσιμότητας των συντάξεων

Το παρόν έγγραφο συνοψίζει το προτεινόμενο πλαίσιο και την κατεύθυνση πολιτικής που προωθεί η Κυβέρνηση, αναφορικά με τη μεταρρύθμιση του 1ου πυλώνα του συνταξιοδοτικού συστήματος (σύστημα κοινωνικής προστασίας).

2. Προκλήσεις του συνταξιοδοτικού συστήματος

Το συνταξιοδοτικό σύστημα της Κύπρου αντιμετωπίζει σοβαρές προκλήσεις καθότι δεν διασφαλίζει την ανθεκτικότητα της προστασίας των συνταξιούχων από τη φτώχεια, ούτε και επαρκές συνταξιοδοτικό εισόδημα για όλους τους δικαιούχους, δεν αντιμετωπίζει επαρκώς τις ανισότητες του συνταξιοδοτικού εισοδήματος μεταξύ των δύο φύλων, ενώ η συμμετοχή του κράτους στη χρηματοδότηση του συστήματος είναι περίπλοκη και αναποτελεσματική.

3. Σκοπός προτεινόμενης μεταρρύθμισης

Η προτεινόμενη λύση για τη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης στην Κύπρο αποσκοπεί, (i) στη διασφάλιση ενός επαρκούς και ανθεκτικού συνταξιοδοτικού εισοδήματος, (ii) στην περαιτέρω μείωση του κινδύνου φτώχειας των συνταξιούχων, (iii) στην αναβάθμιση της σημασίας που έχει η εργασία και η αποταμίευση, (iv) στην ενίσχυση της αποκριτικότητας και προσαρμοστικότητας του συστήματος, (v) στη μακροπρόθεσμη οικονομική βιωσιμότητα του, λαμβάνοντας υπόψη τον αντίκτυπο στα δημόσια οικονομικά, και (vi) στη συμμόρφωση με τα διεθνή πρότυπα (συμβάσεις ΔΟΕ και Συμβουλίου της Ευρώπης), υιοθετώντας καλές πρακτικές άλλων κρατών.

4. Συστατικά προτεινόμενης μεταρρύθμισης

Τα κύρια συστατικά της προτεινόμενης μεταρρύθμισης είναι τα εξής: (α) σαφής ρόλος για τις διάφορες συνιστώσες του συνταξιοδοτικού συστήματος, (β) ενοποιημένη και επαρκή παροχή ενός βασικού συνταξιοδοτικού εισοδήματος κοινωνικής ασφάλισης για όσους συμμετέχουν στο σύστημα, (γ) επανασχεδιασμός του Γενικού Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων, περιλαμβανομένου και του ανταποδοτικού μέρους του, η οποία είναι η κύρια συνιστώσα του συνταξιοδοτικού συστήματος, (δ) βελτίωση της επάρκειας των συντάξεων, και (ε) διαφανή και αποτελεσματική κρατική συμβολή στην χρηματοδότηση του συστήματος.

5. Σχεδιασμός νέου συνταξιοδοτικού

Το νέο συνταξιοδοτικό σύστημα εισαγάγει μια αναθεωρημένη βασική σύνταξη, το ύψος της οποίας καθορίζεται βάσει του συνολικού εγγεγραμμένου χρόνου ασφάλισης (σε μήνες θεμελιωτικής ασφάλισης), είτε από πληρωμένες ή επιδοτούμενες από το κράτος εισφορές. Η εν λόγω σύνταξη, η οποία στην ουσία επαναπροσδιορίζει τη βασική σύνταξη του ΤΚΑ, έχει αυξημένο βαθμό αναδιανομής, λόγω του τρόπου υπολογισμού της και των αυξημένων σε έκταση επιδοτούμενων ετών ασφάλισης. Η αναθεωρημένη βασική σύνταξη ενισχύει ιδιαίτερα την προστασία προσώπων με χαμηλότερες αποδοχές ή περιορισμένη ασφαλιστική συμμετοχή, καθώς και προσώπων των οποίων η ασφαλιστική ιστορία επηρεάζεται από περιόδους φροντίδας, αναπηρίας, σπουδών ή μετάβασης στην αγορά εργασίας - επιδοτούμενα έτη ασφάλισης.

Περαιτέρω, η αναθεωρημένη βασική σύνταξη αντικαθιστά την μέχρι σήμερα βασική σύνταξη του ΤΚΑ και ενισχύει την επάρκεια, ενώ ο σχεδιασμός της συμπληρωματικής (αναλογικής) σύνταξης του ΤΚΑ, η οποία συνεχίζει να έχει ανταποδοτικό χαρακτήρα, τυγχάνει αναπροσαρμογής (εξακολουθεί να συνδέεται με τις ασφαλιστικές μονάδες της συμπληρωματικής ασφάλισης). Δικαιούχοι της αναθεωρημένης βασικής σύνταξης θα είναι όλοι οι **εγγεγραμμένοι** στο νέο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και θα πληρούν τις ελάχιστες προϋποθέσεις ασφάλισης, ενώ δικαιούχοι της αναπροσαρμοσμένης συμπληρωματικής σύνταξης από το ΤΚΑ θα είναι όλοι οι εργαζόμενοι που θα πληρούν τις ελάχιστες προϋποθέσεις εισφορών. Η χρηματοδότηση της αναθεωρημένης βασικής σύνταξης θα γίνεται μέσω των εισφορών των εργαζομένων και των εργοδοτών, των εισφορών των ατόμων που δεν ασκούν επικερδή επαγγελματική δραστηριότητα και των οποίων η αδράνεια δεν καλύπτεται από επιδοτούμενες εισφορές, καθώς και από το κράτος, μέσω επιδοτήσεων και μεταφορών για κάλυψη επιδοτούμενων εισφορών για λογαριασμό ατόμων που δικαιολογημένα είναι εκτός αγοράς εργασίας. Η χρηματοδότηση της συμπληρωματικής σύνταξης του ΤΚΑ θα γίνεται μέσω των εισφορών των εργαζομένων και των εργοδοτών.

Επανασχεδιασμένη βασική σύνταξη γήρατος: Μηνιαίο ποσό σύνταξης, το οποίο υπολογίζεται με συντελεστή που κλιμακώνεται από 1,1 στην ηλικία των 63 ετών έως 1,5 στην ηλικία των 67 ετών (με αύξηση κατά 0,1 ανά έτος για τις ενδιάμεσες ηλικίες 64, 65 και 66), εφαρμοζόμενο για κάθε μήνα εγγεγραμμένης ασφάλισης (με βάση 12 μήνες ανά έτος).

Το όριο συνταξιοδότησης παραμένει στην ηλικία των 65 ετών. Αν κάποιος επιλέξει να συνεχίσει να εργάζεται μέχρι τα 67 έτη θα μπορεί να λάβει αυξημένη σύνταξη με την ανάλογη καταβολή εισφορών μέχρι τα 67 έτη.

Επαναπροσδιορισμένη συμπληρωματική σύνταξη:

Για **υφιστάμενους συνταξιούχους** θα διενεργείται σύγκριση μεταξύ της συνολικής υφιστάμενης σύνταξης γήρατος και της αντίστοιχης συνολικής σύνταξης γήρατος που προκύπτει βάσει της μεταρρύθμισης, με εφαρμογή συντελεστή απόδοσης 1,25% για τη συμπληρωματική σύνταξη. Εάν το άθροισμα της νέας, επανασχεδιασμένης βασικής

σύνταξης και της νέας συμπληρωματικής σύνταξης (με συντελεστή απόδοσης 1,25%) είναι μικρότερο από το υφιστάμενο ποσό, ο συνταξιούχος θα εξακολουθεί να λαμβάνει το ποσό που δικαιούται βάσει του υφιστάμενου συστήματος.

Για **νέους συνταξιούχους μέσα στην πενταετή μεταβατική περίοδο** (2027-2031), θα διενεργείται αντίστοιχη σύγκριση της συνολικής σύνταξης γήρατος με το υφιστάμενο σύστημα και της συνολικής σύνταξης γήρατος που προκύπτει βάσει της μεταρρύθμισης. Εάν το άθροισμα της νέας, επανασχεδιασμένης βασικής σύνταξης και της νέας συμπληρωματικής σύνταξης (με συντελεστή απόδοσης 1,25%) είναι μικρότερο από το ποσό που προκύπτει με το υφιστάμενο σύστημα, τότε θα επανυπολογίζεται η συμπληρωματική σύνταξη με συντελεστή απόδοσης της συμπληρωματικής σύνταξης το 1,34%.

Για **όλους τους νέους συνταξιούχους** μετά την πενταετή μεταβατική περίοδο, δηλ. από το 2032 και εντεύθεν, θα ισχύει ο συντελεστής απόδοσης της συμπληρωματικής σύνταξης 1,34% οριζόντια για όλους τους εν λόγω συνταξιούχους, με την προσθήκη πρόνοιας στο νόμο για δυνητική αύξηση εισφορών αναλόγως των οικονομικών αποτελεσμάτων που θα καταδείξει αναλογιστική μελέτη που θα διενεργηθεί πριν από το 2032.

Παράλληλα, **όλους τους νέους συνταξιούχους** αναμορφώνονται οι παροχές λόγω ανικανότητας, χηρείας και ορφάνιας καθώς και οι σχετικές προσαυξήσεις για εξαρτώμενα πρόσωπα.

Τέλος διευκρινίζεται ότι, η μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος περιλαμβάνει μεταβατικές ρυθμίσεις που θα ισχύσουν τόσο για τους υφιστάμενους όσο και τους μελλοντικούς συνταξιούχους.

6. Κύριες διατάξεις

6.1 Διεύρυνση της ασφαλιστικής κάλυψης και αναγνώριση κοινωνικά χρήσιμων περιόδων

Η προτεινόμενη συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση, διευρύνει την ασφαλιστική προστασία, πέραν της παραδοσιακής σύνδεσης με την απασχόληση. Προβλέπεται αναγνώριση συντάξιμων αποδοχών, για πολίτες που έχουν τη συνήθη διαμονή τους στις ελεγχόμενες από την Κυβέρνηση της Δημοκρατίας περιοχές. Συγκεκριμένα, επιδοτούνται εισφορές για:

- γυναίκες, για περιόδους που συνδέονται με τη φροντίδα τέκνων,
- άτυπους φροντιστές που παρέχουν πλήρη και χωρίς αμοιβή κατ' οίκον φροντίδα, σε συγγενείς μέχρι 2ου βαθμού,
- άτομα με αναπηρία,
- φοιτητές, και
- νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας.

Οι περίοδοι αυτές αποσκοπούν στην αποφυγή δημιουργίας συνταξιοδοτικών κενών λόγω κοινωνικών απαιτήσεων ή προσωρινής απουσίας από την αγορά εργασίας. Η

αναγνώριση εφαρμόζεται με συγκεκριμένους περιορισμούς, ώστε να αποφεύγεται η παράλληλη πίστωση για περιόδους κατά τις οποίες υπάρχει άλλη ασφαλιστική κάλυψη. Οι πλασματικές και οι λοιπές ασφαλιστέες αποδοχές κάθε έτους δε μπορούν συνολικά να υπερβαίνουν το ετήσιο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών.

6.2 Νέα υποχρέωση εισφοράς για εισοδηματίες και διεύρυνση της χρηματοδοτικής βάσης

Εισάγεται νέα υποχρέωση καταβολής εισφοράς από εισοδηματίες (μέχρι το ετήσιο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών), που είναι πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας ή κράτους μέλους της ΕΕ ή προσώπων υπηκόων τρίτης χώρας που εμπίπτουν κάτω από το πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού ΕΕ, 883/2004 και έχουν τη συνήθη διαμονή τους στις ελεγχόμενες από την Κυβέρνηση της Δημοκρατίας περιοχές, όταν δεν καλύπτονται από άλλη ασφαλιστική υποχρέωση ή αντίστοιχη πίστωση. Ως εισόδημα λαμβάνονται υπόψη, εισοδήματα από αξίωμα, μερίσματα, τόκους, μισθώματα, δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας ή ευρεσιτεχνίας, αμοιβές και άλλα κέρδη από ιδιοκτησία.

Παράλληλα, για μισθωτούς που είναι μέτοχοι της εταιρείας στην οποία εργάζονται, προβλέπει ότι, για τους σκοπούς του ορισμού των αποδοχών, περιλαμβάνονται και τα μερίσματα που λαμβάνουν από την εταιρεία στην οποία απασχολούνται.

6.3 Προαιρετική καταβολή εισφορών από ορισμένα πρόσωπα

Δημιουργείται δικαίωμα προαιρετικής καταβολής εισφορών για πρόσωπα που δεν έχουν ασφαλιστέα απασχόληση, δεν υπάγονται στην υποχρέωση εισφοράς εισοδηματιών, δεν καταβάλλουν εισφορά με άλλο τρόπο και δεν έχουν πιστωθεί με εξομοιούμενες ή πλασματικές αποδοχές.

Περαιτέρω, κατά τα πρώτα πέντε έτη παρέχεται δυνατότητα άσκησης του δικαιώματος εξαγοράς ασφαλιστικών μονάδων για προηγούμενα έτη, χωρίς περιορισμό στον αριθμό των ετών αλλά μέχρι μία ασφαλιστική μονάδα ανά έτος.

6.4 Ελάφρυνση της αναλογιστικής μείωσης του 12%

Το ζήτημα της αναλογιστικής αναπροσαρμογής 12% στο 63ο έτος ρυθμίζεται με ελάφρυνση της μείωσης καθότι η πλήρης κατάργηση της επηρεάζει τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του ΤΚΑ. Θα χορηγηθεί ελάφρυνση στο μισό της περιόδου και όχι μεγαλύτερη των 9 μηνών από την αναλογιστική μείωση όσον αφορά το **ποσό της βασικής σύνταξης** για όλους τους υφιστάμενους συνταξιούχους αλλά και τους μελλοντικούς συνταξιούχους που θα συνταξιοδοτηθούν έως και το τελευταίο έτος της μεταβατικής περιόδου (2031). Η αναλογιστική ελάφρυνση για τις πιο πάνω περιπτώσεις θα είναι εφ' όρου ζωής.

6.5 Κοινωνική Σύνταξη

Οι **υφιστάμενοι δικαιούχοι Κοινωνικής σύνταξης** μεταφέρονται στο ΤΚΑ ως ειδική κατηγορία δικαιούχων (θα λογίζονται ως δικαιούχοι μη ανταποδοτικής βασικής σύνταξης γήρατος). Παράλληλα, όσοι **νέοι συνταξιούχοι κατά την πενταετή μεταβατική περίοδο**

(2027–2031), δεν πληρούν τα κριτήρια συνταξιοδότησης γήρατος του ΤΚΑ, θα εξετάζονται βάσει των υφιστάμενων κριτηρίων του σχεδίου Κοινωνικής σύνταξης - εφόσον πληρούν τα κριτήρια αυτά, εντάσσονται στην ίδια ειδική κατηγορία δικαιούχων του ΤΚΑ.

Επέκταση της μεταβατικής περιόδου επιλεξιμότητας - για τους μελλοντικούς δικαιούχους που, βάσει του υφιστάμενου συστήματος, θα πληρούσαν τα κριτήρια Κοινωνικής σύνταξης - από 5 σε 15 έτη από την έναρξη ισχύος του νέου συστήματος. Οι δικαιούχοι αυτοί θα εντάσσονται στην ειδική κατηγορία του ΤΚΑ, με το κόστος παραχώρησης της σύνταξης να καλύπτεται από το ΤΚΑ, λογιζόμενοι ως δικαιούχοι μη ανταποδοτικής βασικής σύνταξης γήρατος, ενώ το κόστος των εισφορών τους θα καλύπτεται είτε από τους ίδιους είτε από το κράτος. Για τους μελλοντικούς δικαιούχους της περιόδου μεταξύ του 6ου και του 15ου έτους, προστίθεται η προϋπόθεση εγγραφής στο νέο σύστημα για τουλάχιστον το 80% του χρονικού διαστήματος μεταξύ της ημερομηνίας έναρξης ισχύος (1.1.2027) και της ημερομηνίας συνταξιοδότησης του δικαιούχου.

Ανάληψη από το κράτος της καταβολής εισφορών υπό μορφή επιδόματος, από το έτος εφαρμογής της μεταρρύθμισης και για τα επόμενα 15 έτη, εκ μέρους των δυνητικά μελλοντικών δικαιούχων Κοινωνικής σύνταξης οι οποίοι δεν διαθέτουν την οικονομική δυνατότητα να συνεισφέρουν στο νέο σύστημα – ο εν λόγω πληθυσμός εκτιμάται στο 25%–30% του σχετικού συνόλου των δυνητικά δικαιούχων. Η επιδότηση αυτών των εισφορών θα προϋποθέτει υποβολή σχετικής αίτησης προς τον αρμόδιο φορέα, για διαπίστωση πλήρωσης των εισοδηματικών κριτηρίων.

Τα εισοδηματικά κριτήρια για την επιδότηση εισφορών θα καθοριστούν από τον αρμόδιο φορέα και θα ισχύουν από 1/1/27.

6.6 Θέσπιση ελάχιστης εγγυημένης αύξησης των €30 για υφιστάμενους συνταξιούχους του ΤΚΑ με σύνταξη έως €600 μηνιαίως

Η θέσπιση ελάχιστης εγγυημένης αύξησης για τους υφιστάμενους συνταξιούχους του ΤΚΑ έως €600 μηνιαίως, προνοεί ελάχιστη αύξηση €30 μηνιαίως για όλους τους εν λόγω συνταξιούχους και η οποία θα καταβληθεί από τον πρώτο μήνα εφαρμογής της μεταρρύθμισης.